

חידושי הגאון האדר"ת זצ"ל

דברי הפורים

ליקוטים מפוזרים ממסכת מגילה מאת הגאון האדר"ת זצ"ל

דף ב, ב: "ולאו ישראל ניהו? - ועוד מהוודו ועד כוש כתיב?" - נראה לי דצריך להו להוסיף עוד, דלפי מה שכתב לקמן ד, א, דנשים חייבות במקרא מגילה, ופירש תוסי' (ד"ה שאף) שאף הן באותו ספק דלהרוג, וכמו שכתב שם בירושלמי (מגילה ב. ה), אם כן סלקא דעתך דמוקפין הואיל ומגניא לא הוי כל כך ספק ולא לחייבו באמת¹, ועיין לקמן (ה. ב) בטבריא².

"ואימא בתליסר" - אפשר הכוונה, אי בעי בתליסר ואי בעי בתמיסר, אך רש"י (ד"ה ואימא מוקפין ב"ג) לא פירש כן. **אלא³ קראי לדרשא⁴** - עדיין לא אתי שפיר לתנא קמא איך נדרוש מ"עיר ועיר" לזה, הא עיר אין פירושו כך כמבואר⁵? ונראה לי, שרצונו לומר שמפרש הפסוק לפי דרשא זו: "מדינה [כרך] ומדינה", "ועיר [היינו סמוך לדרך] ועיר [ר"ל לעצמה בלבדה]". ואתי שפיר לתנא קמא, דאין צריך לילפותא דמוקפות חומה מימות יהושע בן נון, כיון דסבירא ליה "פרזי פרזי" וכדלעיל.

"ולתנא דידן מי ניחא, כיון דאית ליה פרזי פרזי, מדינה מדינה למה לי?" - קצת קשה לי מאי פריך למה לי מדינה ומדינה כיון דאית ליה גזירה שווה, הא הגזירה שווה היא רק גילוי מלתא בעלמא, דהא דברי תורה מדברי קבלה, וכן להיפך, לא ילפינן (הגיגה י. ב)? ותו דהא גם מילתא דאתיא בגזירה שווה נמי טרח וכתב לה קרא (עיניבא מציעא סא, א) וגם בהיקישא (עין ר"ן נדרים ג, א)? ויש לתרץ תירויהו, דכיון דהוי לה רק גילוי מילתא [לא] עדיף מהיקישא וגזירה שווה, ולכן דוחק לומר דטרח וכתב לה קרא. ויותר נראה דעדיפא משני.

* ליקוטים מדגמייס מתוך כתב יד קודשו של האדר"ת זצ"ל, שנשמר בידי רבינו הרב נריה זצ"ל, הליקוטים הוהדרו וחלק מן המקורות נוספו על ידי הרב אמיר ורד, ראש "מרכז נריה". אנו תפילה שיתן ה' בידינו להוציא לאור את כתב היד כולו.

1 נראה כוונתו לומר שההוא אמינא היתה שמצד הסכנה מוקפין לא נחשבים כממש מקום סכנה של גזירה.

2 הגמרא מסתפקת אם מוקפות חומה הינן מצד ההגנה, או מצד החומות המסתירות אותה, אם זו הגנה מובנת ההוא אמינא.

3 "בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב (אסתר ט, כח) "מדינה ומדינה ועיר ועיר" וכו', אלא לרבי יהושע בן קרחה וכו', אמר לך רבי יהושע בן קרחה ולתנא דידן מי ניחא וכו'.

4 בספרים שלפנינו הגירסא: "אלא קרא לדרשה", ואולי זו טעות סופר.

דף ג, א: "משפחה ומשפחה" (אסתר ט, כח) למאי אתא? - אמר רבי יוסי בר חנינא להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין עבודתם - אפשר לומר ד"משפחות" דקאמר, היינו בשעה שהם מחליפין משמרותיהם ובתי אבות זה לזה, שהוא בבוקר, ואז עדיין לא התחילו עבודתם. אולם תוספות⁶ גריסי "מעבודתם" שכבר התחילו, על כן פלפלו בזה. וקשיא לי, דאם כבר התחילו בעבודתם מנא לן דמותר, והרי בכל מצוה קיימא לן דאם עוסק בזו פטור מאחרת וגם מהחמורה ממנה, כמו שכתב רש"י⁷ (סוכה כה ב). ומכל שכן בעבודת הכהנים במקדש, שיש לאו מפורש "לא יצא מן המקדש" (ויקרא כא, יב), שלא יניחו עבודתם ויצאו, עיין שם ברמב"ם פ"ב מהלכות ביאת מקדש (הלכה ה)⁸? - ואולי דכשמתקבצים בעזרה עצמה לקרות המגילה, אין חשש בזה.

ועבודה חמורה מתלמוד תורה וכו' - לפי מאי דאמרין בירושלמי פרק קמא דברכות (ה"ב) ודשבת (ה"ב) על דברי רשב"י שלא הפסיק מלימודו לקריאת שמע משום דזה שינון וזה שינון, אם כן דאי לא כן קשיא וכי לית ליה לרשב"י הלומד שלא לעשות וכו',⁹ ואם כן יש להקשות, דהאי טעמא דעבודה חמורה מתלמוד תורה דהווי ליה כמו סוכה ולולב, מה שאין כן תלמוד תורה. ואולי דגם מגילה הווי ליה כתלמוד תורה, אלא דאם כן קשה להיפוך כקושיית בית אפרים (ס"י ז), עיין הגאון הרב צבי הירש ז"ל (מגילה על אתר).

דף ד, א: זורשין - פירש רש"י להעמיד מתורגמנין ועיין בסוף ספר מיני תרגימא להגרי"ש ברמן זצ"ל.

ולילה ולא דומיה לי - היה נראה לומר דבלילה סגי בשמיעה כמו לנשים לדעת בעל ההלכות גדולות שהביאו התוס'¹⁰. וזה שאמר הכתוב אקרא יומם... ולילה ולא דומיה לי, לשון אחר מביום¹¹. ולפי מה שכתב רש"י (ד"ה ולשנוחה ביום) שהוא זכר לנס שהיו צועקין ביום ובלילה, אם כן מבואר דחיוב הקריאה בשביל הספק, כפירוש התוספות¹², על שאף הן היו באותו הנס, וכמו שכתב

5 כוונתו שהגמרא הסבירה לת"ק מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע וכו'. עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות, ואין מנין ללמוד על כרך והסמוך לו.

6 ד"ה מבטלין, הקשו: מדוע אינם יכולים לעבוד אחר הקריאה או להקדים עבודה למגילה. התוס' הבינו על פי גירסתם שמדובר באמצע העבודה להפסיק למקרא מגילה. וגירסת המחבר: מבטלין עבודתו, וכוונתו בזמן החלפת משמרות.

7 ד"ה שחל שביעי: מכל מקום שמעינן מיניה דעוסק במצוה פטור מן המצוה... אלמא: מצוה קלה הבאה לידך אינך צריך לדחותה מפני חמורה העתידה לבוא.

8 פרק ב הלכה ה

9 ירושלמי ברכות פרק א ה"ב "הלמד שלא לעשות, נוח לו שלא נברא". וכעין זה בירושלמי שבת.

10 ד"ה נשים, דאשה חייבת בתורת שמיעה.

11 כוונתו שמשום כך יש לשון קריאה ביום, ובלילה איזו לשון זו.

12 ד"ה "שאף הן" - "בספק להשמיד להרוג ולאבד", ורש"י "שאף הן" שאף על הנשים גזר המן... טף ונשים.

מאורות נריה

גם רש"י הכא. ומזה עצמו יש ללמוד לנשים, כיון דהך קרא באסתר כתיב וכמו שכתב לקמן (טו. ב) דאסתר אמרה מזמור זה¹³.

ושמעתי בשם ידיד נפשי הגאון מופת הדור מ' נצי"ב רה"ג מוואלאזין שליט"א, מה שכתב התוספות (מגילה ד. א) ד"ה פסק¹⁴ שהוא שיש בה מפלה לעכו"ם, שהוא טעות סופר ונתהווה מראשי תיבות שהיה כתוב **תפלה לא"ה** שהכוונה **לאסתר המלכה**, ומתוך שפתרו **לאומות העולם** טעו לכתוב **מפלה** במקום **תפלה**, ו"שפתי פי חכם חן" (על פי משלי י. יב).

---

13 "ותעמד בחצר בית המלך הפנימית" (אסתר ה, א) - "כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכונה אמרה אלי אלי למה עזבתני".

14 "ואומר למנצח על אילת השחר (תהלים כב), משום דכתיב ביה מפלה לעובדי כוכבים".

